

Un hospital a cor obert

L'Hospital del Mar encara la seva quarta gran reforma en 100 anys, que li ha de permetre créixer en superfície i acostar al ciutadà els serveis que ara presta a l'altra punta de Barcelona

LARA BONILLA

L' hospital que volia sortir de la Barceloneta és ara indestruïble del barri que el va veure néixer. "L'Hospital del Mar només pot estar a la Barceloneta", reivindicava en el pregó de les festes del barri la gerent de l'Hospital del Mar, Olga Pané. El centre, que avui celebra la cloenda del centenari, va néixer el 1914 per fer front a les epidèmies que assolaven la ciutat. Quan es va quedar petit, els metges el volien fora de la Barceloneta –ocupada per indústries i per les barraques del Somorrostro–, que consideraven insalubre. Per molt que l'Ajuntament va buscar terrenys, cap barri volia acollir un hospital d'infecciosos i es va acabar quedant a la Barceloneta. "Al principi va ser un problema i al final va resultar un encert perquè, si no, avui l'hospital no miraria al mar", reflexiona l'historiador Daniel Venteo.

En aquest segle, el centre ha passat de ser estigmatitzat per acollir malalts infecciosos a ser un hospital general capdavanter en càncer de mama, en la salut men-

tal i addiccions, o en malalties neurodegeneratives. "S'ha modernitzat, s'ha tecnificat i, sobretot, s'ha adaptat a les necessitats dels ciutadans", diu Pané.

El Mar ha deixat de jugar a segona divisió però per ser competitiu el seu futur passa per una ambiciosa reforma. L'any 2010 es van aturar les obres d'ampliació per la crisi i l'any passat, fruit d'un acord entre la Generalitat i l'Ajuntament, se'n

va reactivar la primera fase. L'anterior equip de govern de l'Ajuntament de Barcelona es va comprometre a aportar-hi 30 milions d'euros, però quedaven pendents 4 milions més, que són els que ara ha aprovat l'actual equip de govern d'Ada Colau gràcies al superàvit amb què es preveia tancar el 2015. Això permetrà acabar el bloc obstètric –que inclou quiròfans i partoris–, que havia quedat penjat per fal-

ta de pressupost. La primera fase d'ampliació, que està prevista que s'acabi a finals del 2016, consta d'un edifici de gairebé 16.000 m² distribuït en cinc plantes que, a més del servei de ginecologia i obstetrícia, ha d'incloure les urgències, que disposaran de gairebé 4.000 m² –un espai llargament reivindicat que serà més del doble que ara–, els serveis de radioteràpia i d'hemodinàmia i els hospitals de dia. "Hi ha serveis que depenen de l'ampliació. A urgències s'està treballant en unes condicions duríssimes", diu la coordinadora d'infermeria Núria Pujolar.

Deixar d'anar a l'Esperança

També s'aprofitarà per renovar les instal·lacions de calor i fred que ja no admeten més càrrega energètica. "L'ampliació no és un caprici. És necessària per posar l'hospital al nivell que li correspon d'hospital terciari de Barcelona", afegeix Pané. L'actual hospital té una superfície de 44.176 metres quadrats i la primera fase d'ampliació permetrà que augmenti en un 36%. "Els pavellons estan com fa cent

El 1986 l'Hospital del Mar (1) encara no tenia la característica façana marítima (2). Simulació de com quedarà l'hospital: els pavellons aniran a terra per construir-hi a sobre (3). HOSPITAL DEL MAR / FRANCESC MELCION

15.877

METRES QUADRATS

És l'espai que guanyarà l'Hospital del Mar amb la nova fase d'ampliació, que s'afegeix als 44.176 m² que actualment conformen l'hospital

anys i les estructures tenen un límit", reconeix la gerent.

El centre atén la població de tota la franja litoral de Barcelona, de la Mina al Poblenou –més de 350.000 persones–, i per atendre'ls necessita les instal·lacions de l'Hospital de l'Esperança, a l'altra punta de la ciutat. "Aquí tenim deu quiròfans i a l'Esperança sis, això vol dir que tenim serveis quirúrgics aquí i allà, guardies aquí i allà i moviment de pacients... És un embolic", reconeix Pané. Les obres d'ampliació han de corregir aquesta anomalia i acostar els serveis al ciutadà, però per a això cal que també es desencallin les fases dos i tres del projecte, ara aturades. I això ja és més difícil perquè cal una inversió de 191 milions d'euros. La direcció de l'hospital treballa ara amb els arquitectes per fraccionar el paquet d'inversions. "L'Hospital del Mar per poder-se comparar amb els altres hospitals necessita que es completi l'obra en la seva totalitat –reivindica Olga Pané–. Ens permetrà fer moltes més coses de les que estem fent ara i, sobretot, a prop d'on viuen els ciutadans".

Cada dia, 600 pacients de l'Hospital del Mar han de ser atesos a l'Esperança.

Durant les fases dos i tres del projecte –a càrrec dels arquitectes Albert de Pineda i Manuel Brullet–, l'hospital creixerà a sobre dels antics pavellons, que aniran a terra. La complexitat de l'obra és que "ha de ser compatible amb el funcionament de l'hospital", diu De Pineda. Ell i Brullet també van signar l'última reforma, la que es va fer de cara als Jocs del 1992 i que van permetre obrir l'hospital, com la resta de la ciutat, al mar. Aquesta serà la quarta gran reforma. La primera, als anys 50 i 60, la segona amb la incorporació de l'edifici vertical l'any 1973, i la tercera, la reforma olímpica. La quarta permetrà, en paraules d'Albert de Pineda, "que l'hospital tingui una façana al parc". "Així com en el seu dia vam recuperar la façana marítima, ara farem una nova façana que donarà més vida al Parc de la Barceloneta". Quan acabin les obres, totes les habitacions tindran vistes al mar.

Un hospital "de molts colors i olors"

La població atesa per l'hospital és heterogènia. Un 20% dels pacients són de fora de Catalunya. "Aquí pot coexistir un passavolant de l'Hotel Vela amb un immigrant aturat, un enginyer de la Vila Olímpica o un drogoaddicte. I tots comparteixen sala d'espera. "És un hospital comunitari, públic, universal i gratuït, i volem que continuï així ara que alguna d'aquestes idees trontolla", reivindica el cap de reumatologia Pere Benito. "Aquesta és una de les gràcies de l'hospital –diu la seva gerent–, la varietat de colors, de sabors i d'olors que el fan un hospital divers". ■

‘NN-Home’ ha aconseguit escriure el seu nom

Un matí al servei d'urgències de l'Hospital del Mar revela la complexitat amb què treballen els professionals sanitaris

TONI VALL

No té nom. De moment al seu informe hi consta NN-Home, o sigui No Nom Home. La nit passada va ser rescatat de l'aigua, estava agafat a una boia dient que volia anar nedant fins a Romania, el seu país. És un dels pacients que ha passat la nit al servei d'urgències de l'Hospital del Mar. N'hi ha d'altres. Un sense-sot-re que ha ingressat amb cops i hematomes. Un senyor diabètic, hipertens i fumador. Un home gran amb VIH positiu i càncer de còlon. També un noi amb una seriosa cardiopatia, retard psicomotor i obesitat mòrbida. La doctora Isabel Cirera, cap d'urgències, i el seu segon, el doctor Adolfo Aguirre, escolten els informes i diagnòstics en veu dels metges residents que han passat la nit atenent els pacients. Són les vuit del matí i és l'hora del canvi de guàrdia. Revisen els protocols aplicats, corregeixen detalls, validen medicacions i supervisen ecografies i radiografies. Estem en una petita sala informatitzada a tocar dels boxs on els pacients evolucionen. També hi són els metges especialistes, la treballadora social i dos estudiants de medicina que escolten i observen atentament. És emocionant percebre la sagrada litúrgia dels metges, el seu vocabulari, l'argot particular que només entenen ells.

"Avui és un dia força relaxat", m'explica la doctora Fina Caus, cap de la unitat d'infermeria. No hi ha aglomeracions als boxs ni als passadissos i tampoc corredisses. Però això és relativament habitual a primera hora del matí. Camino amb els tres metges a través dels passadissos i dependències d'aquest soterrani –les urgències acostumen a ser-hi– on tot és allà on toca i tothom sap quin és el seu paper. L'aparença de caos, de molta gent transitant amunt i avall, de nervis i fronts oberts, és només això: una aparença. M'expliquen que tot el procés comença en els despatxos de triatge,

quan les dues infermeres expertes i amb un ull clínic privilegiat decideixen quin és el grau d'urgència del visitant que arriba preocupat pel seu estat de salut. Estar a prop del mar i en zona turística determina les afluències. Just en aquell moment arriba un surfista amb la taula i el neoprè amb el nas rajant de sang. També és habitual rebre pacients dels creuers acabats d'arribar, persones grans, a vegades malaltes, que han decidit fer el seu últim viatge i que quan desembarquen després d'un llarg trajecte es troben molt malament.

Rere el taulell hi ha un telèfon vermell que sona quan des de l'ambulància s'informa de la imminent arribada d'un "codi", o sigui d'un cas de màxima urgència. La nomenclatura és com a les pel·lícules. "Alfa" vol dir accident de trànsit, "Charlie" indica la zona de la lesió i "Romeo" revela un problema respiratori. "Si un cas és greu i urgent i s'acaba bé, el pacient sortirà satisfet de la nostra atenció. En canvi, si no ho és tant i s'ha d'esperar una mica, potser no quedarà tan content", m'explica la doctora Caus.

Detecto optimisme davant el desencallament de les obres del nou edifici d'urgències, previst d'inaugurar d'aquí dos anys. "És molt necessari", concreta la doctora Cirera. La situació ideal no és que els boxs acullin dos pacients i que hi hagi habilitades zones d'exploració i d'observació addicionals on potser no tocaria. Potser a vegades la comoditat no és idònia però es prioritza la celeritat en l'atenció. Visitem les unitats de traumatologia, cirurgia, pediatria, i psicologia. També la zona de crítics, on a banda dels intubats, inestables i infartats s'acullen els malalts que viuen a l'hospital la recta final del seu pas per aquest món. "Ara la gent no es mor a casa, la mort s'ha externalitzat", colpidora frase de la doctora Caus. Allà mateix, al cap d'una estona el doctor Aguirre m'ensenya un paper amb gargots tremolosos. NN-Home ha aconseguit escriure el seu nom. ■

Dos cirurgians operen un pacient en un dels quiròfans de l'Hospital del Mar, que avui clou els actes de celebració del seu centenari. FRANCESC MELCION

Un infermer psicòpata i executat al garrot vil, un laboratori dissenyat per metges de l'Alemanya nazi, pacients que salven els seus metges de ser inculpats com a "rojos", la mort per tifus de cinc professionals que el franquisme va voler amagar o la visita d'Alexander Fleming. Són només algunes de les moltes històries que s'han viscut en els cent anys de vida de l'Hospital del Mar. "El centenari ha servit per trencar alguns dels mites que hi havia", diu l'historiador Daniel Venteo, autor del llibre *L'Hospital del Mar i Barcelona*. El llibre, que es presenta avui, ha permès descobrir que el primer director de l'hospital va ser Josep Maria Grau, que va ser depurat el 1939 per la Falange però que hi va poder continuar treballant gràcies al seu rol d'informador de l'Espanya franquista. Venteo ha reescrit la història de l'hospital a través de la documentació original conservada als arxius de l'Ajuntament de Barcelona. Al llarg d'un segle, el centre ha tingut tres noms i, amb ells, tres vides.

L'Hospital d'Infecciosos Del 1914 al 1939: un centre marcat per l'estigma i pels bombardejos

És el moment de més mala fama de l'hospital, que es crea, per iniciativa de l'Ajuntament, per donar resposta a un brot de tifus que va provocar més de 2.000 morts i més de 20.000 afectats. A les portes de la Primera Guerra Mundial, l'hospital es va especialitzar en l'atenció d'epidèmies com la del *pijo verde* l'any 1932, en què van morir cinc treballadors, o la del còlera i la pólio anys després.

Ben aviat es demostra que les instal·lacions, heretades de l'Exposició del 1888, es queden petites i el 1920 ja es posa sobre la taula la possibilitat de construir un nou hospital. L'Ajuntament busca terrenys per ubicar-lo però topa amb el rebuig de Can Tunis, d'Horta, les Corts i Santa Coloma de Gramenet, on s'havia considerat traslladar-lo. Ningú volia un *hospital d'infecciosos* al costat de casa. Finalment es queda a la Barceloneta i, coincidint amb l'Exposició Internacional del 1929, es construeix el recinte dels pavellons, que deu anys després seran destruïts pels bombardejos de la Guerra Civil, i pacients i sanitaris han de marxar a l'Hotel Florida, al Tibidabo, on s'estaran fins a mitjans del 1939. El reconstrueix el mateix arquitecte que el va construir, Josep Plantada, també depurat per les autoritats franquistes per haver col·laborat en la construcció de refugis antiaeris.

Aquesta és també l'època en què l'hospital, com el barri que l'acollia, vivia d'esquena al mar, envoltat per indústries com la Catalana de Gas i la Maquinista Terrestre, per les barraques del Somorrostro, i aïllat per les vies del tren. Les ambulàncies que volien arribar a l'hospital s'havien d'aturar cada cop que passava un tren de mercaderies. "Els veïns de la Barceloneta no s'acostaven gaire a l'hospital perquè era el dels infecciosos. La vinculació amb els veïns va ser força complexa però era l'hospital del barri. A ningú se li negava l'accés", explica Daniel Venteo.

Nostra Senyora del Mar
 Del 1939 al 1975: de la depuració política a l'obertura de la primera UCI
 Durant el franquisme es rebateja com a Hospital de Nostra Senyora del Mar, tot i que la gent el continua coneixent

Les tres vides (i els tres noms) de l'Hospital del Mar

Bombardejat i reconstruït, depurat per les autoritats franquistes i designat hospital olímpic: un segle de vida de "l'hospital del barri"

L. BONILLA

HOSPITAL DEL MAR

com l'*hospital d'infecciosos*. Una de les primeres mesures de les autoritats franquistes va ser la depuració política de tota la plantilla i es va iniciar un període de delacions i acusacions falses.

Els anys 40, sinònim de postguerra i restriccions, és, paradoxalment, un gran moment per a l'hospital, on es fan projectes de modernització. El més destacat, el nou pavelló d'investigacions mèdiques. Per construir-lo es va recórrer a l'assessorament d'un hospital de referència en malalties infeccioses de l'Alemanya nazi, situat a Hamburg. "Eren gent implicada en experiments a Auschwitz i al gueto de Varsòvia. Buscaven una vacuna contra el tifus i experimentaven amb els jueus. Els orígens del pavelló de recerca havia sigut un projecte nazi", destaca Daniel Venteo. El centre, que va ser inaugurat per Alexander Fleming el 1948, és el germen del que avui és l'IMIM.

01. L'anomenada Sala de la Infància de l'Hospital del Mar l'any 1932. DOMÍNGUEZ
02. El governador de Barcelona visitant els nens el dia de Reis del 1946. ARXIU PÉREZ DE ROZAS 03. Rehabilitació de nens amb pòlio durant els anys 50. COL. MAYTE RUIZ

Els anys 50 i 60 es caracteritzen per la lluita contra la pólio i s'estrena el conegut pulmó d'acer o respirador artificial. L'alcaldia de Porcióles coincideix amb una etapa de millores a l'hospital que culmina a mitjans dels anys 70 amb l'obertura de la primera UCI a Barcelona. L'hospital que va néixer per atendre només epidèmies –l'última el 1971, quan el franquisme va intentar fer passar una epidèmia de còlera com unes diarrees estivals– inicia la seva reconversió en hospital general fins a convertir-se en l'hospital de referència de Ciutat Vella i Sant Martí i beneficiar-se d'una aliança estratègica amb les universitats.

"L'hospital va créixer en funció de les necessitats que li marcava la patologia i la gent que atenia", explica el cap de reumatologia, Pere Benito, que ha desenvolupat tota la seva carrera al centre. Hi va arribar l'any 1975 i es va trobar un hospital "asimètric –faltaven especialitats–, pobre –no hi havia un pla d'inversions clar– i il·lusionant –perquè aquest és un hospital que va créixer per voluntat de la seva gent". La plantilla del Mar ha sigut sempre molt reivindicativa i ha protagonitzat tancades i mobilitzacions. "Quan van arribar les retallades aquí ja estàvem entrenats perquè aquest hospital va ser el primer a retallar", indica Benito. "El personal que hi ha és molt implicat. Ens hem hagut de posar les piles", afegeix la coordinadora d'infermeria, Núria Pujolar.

Les primeres infermeres eren monges de l'orde de les Darderes. "Ha passat de ser una feina voluntària de religioses, que fregava el servilisme, a ser una carrera universitària i una professió", destaca Pujolar.

L'Hospital del Mar Del 1975 a l'actualitat: s'aglutinen els serveis i s'obre al mar

L'hospital adopta la versió laica del seu nom i comença la seva tercera vida, la de la seva consolidació. El 1978 es crea el servei d'urgències i s'hi incorporen nous serveis com pediatria, ginecologia, psiquiatria i traumatologia. L'hospital, com la societat, es "refunda democràticament" i assumeix plenament el seu rol d'hospital general i "també de compromís social", destaca Venteo. L'any 1981 es posa en marxa la primera unitat d'atenció als drogodependents per atendre els addictes a l'heroïna, primer, i la cocaïna, després. "Des de la comissaria de la Via Laietana ens portaven els de-

tinguts perquè els donéssim metadona", recorda Benito. Arriben també els primers casos de VIH. Aquell mateix any es va registrar l'explosió de la Catalana de Gas, unes instal·lacions que feia 30 anys que havien d'haver desaparegut però que fins a l'explosió ningú es planteja seriosament fer desaparèixer. Tot i aquestes millores, l'hospital es continuava considerant de "segona divisió, a certa distància del Clínic, la Vall d'Hebron o el Sant Pau", diu Benito. El punt d'inflexió arriba amb els Jocs Olímpics, quan l'Hospital del Mar és designat per atendre els esportistes. "Fa el salt qualitatiu i avui –diu Benito– és un hospital de primera divisió" integrat en l'actual Parc de Salut Mar. I, ara sí, de cara al mar. ■

ARXIU FOTOGRÀFIC PÉREZ DE ROZAS

SABIES QUÈ...?

L'HOSPITAL DEL MAR VA SER BOMBARDEJAT

Els bombardejos de l'aviació italiana i alemanya al servei de Franco destrueixen els pavellons de l'Hospital del Mar, que es trasllada a l'Hotel Florida del Tibidabo. Després del fracàs del cop d'estat militar a Barcelona, l'hospital queda sota control de la CNT. La reconstrucció de l'hospital després de la Guerra Civil va costar 1 milió de pessetes.

ELS PACIENTS VAN SALVAR PROFESSIONALS SANITARIS

A principis de la Guerra Civil, les monges infermeres van ser empresonades i alguns metges de l'hospital les van acollir a casa. Els metges considerats de dretes són perseguits. El testimoni d'alguns pacients evita l'execució d'alguns infermers.

ALEXANDER FLEMING VA INAUGURAR UN EQUIPAMENT

L'any 1948 Alexander Fleming inaugurava el nou pavelló d'investigacions mèdiques, encara en obres, i es va mostrar sorprès per les mostres d'afecte dels barcelonins i pel fet que no es va traduir a l'espanyol la seva conferència. L'equipament, per cert, li va semblar petit.

UN INFERMER EXECUTAT PER SER ASSASSÍ EN SÈRIE

Pere Tudurí, un dels primers infermers que va anar de voluntari al front d'Aragó, va ser l'última persona executada per les autoritats franquistes pel sistema de garrot vil a Mallorca, acusat d'haver assassinat i esquarterat diverses persones.

4 PERSONES VAN MORIR DURANT LES OLIMPIADES

L'Hospital del Mar va ser hospital olímpic el 1992. "Era un hospital dins d'un hospital", diu Josep Maria Benito, que en va ser coordinador. Hi van morir quatre persones, entre les quals hi havia un jutge de tir i un familiar que va patir un infart a la cerimònia inaugural.